

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
29 березня 2012 року № 384

Форма № Н — 3.04

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

Кафедра географії та геоекології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Зав. кафедри

Л. Л. Семенюк

“ 31 ” 03 20 18 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПН 1.2.2. Історія та методологія географії

напрямок підготовки 0401 Природничі науки

спеціальність 8.040104 01 Географія*

факультет природничо-географічний

форми навчання: денна, заочна

2019 — 2020 навчальний рік

Робоча програма з курсу “Історія та методологія географії” для студентів за напрямом підготовки 0401 Природничі науки спеціальності 8.04010401 Географія*.
„30” серпня 2019 року.

Розробник - доктор географічних наук, професор Кривульченко А.І.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри 30 серпня 2019 року.

Протокол № 1 від серпня 2019 року

Завідувач кафедри географії та геоecології

Семених (Семених А.А.)
(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ 31 ” 08 20 19 року

_____, 20__ рік
 _____, 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 5 (денна форма)	Галузь знань: 0401 Природничі науки	Нормативна (денна та заочна форми навчання)
	Напрямок підготовки: 8.04010401 Географія*	
Модулів за видами роботи – 3	Спеціальність (професійне спрямування): 8.04010401 Географія*	Рік підготовки: перший
Змістових модулів – 4		Семестри: другий (денна форма навчання), перший (заочна форма навчання)
Загальна кількість годин – 150		Лекції - 30 год. (денна форма навчання; 8 год. (заочна форма навчання)
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,25 самостійної роботи студента – 5,1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Практичні роботи — 22 год. (денна форма навчання); 4 год. (заочна форма навчання)
		Самостійна робота - 82 год. (денна форма навчання); 131 год. (заочна форма навчання)
		Вид контролю: екзамен (денна форма навчання, 2 семестр); екзамен (заочна форма навчання, 1 семестр)

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить 0,6 (денна форма навчання; 0,1 (заочна форма навчання)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета і завдання курсу «Історія та методологія географії» полягають у формуванні уяви про географію як цілісну систему науки про взаємодію природи і суспільства, основою якої є просторово-різномірні ієрархічно побудовані геокомплекси. Для реалізації такої мети магістранти мають ознайомитися з існуючими теоретичними надбаннями задля пояснення процесів і явищ, які відбуваються в географічній оболонці.

Об'єкт дисципліни – головні теоретичні атрибути географічної науки (теорії, закони, закономірності, методологічні принципи, парадигми, методи).

Теоретичне та практичне значення курсу. Теоретичне значення дисципліни полягає у формуванні світоглядних географічних знань з усвідомленням системної просторово-часової специфіки матеріальних та ідеальних об'єктів географічної оболонки. Практичне значення курсу криється у застосуванні теоретико-географічних знань в процесі викладацької роботи та під час реалізації прагматично важливих наукових проектів.

3. Програма курсу «Історія та методологія географії» “

Історія розвитку географічної науки

Історична періодизація та періодизація розвитку географічної науки. Історична географія та історія географії.

Загальні особливості розвитку географічної науки. Рівні та ступені-етапи розвитку географії. Змістовні та часові рівні розвитку географії. Рівні методологічного знання та їх прояв у географічному контексті. Антична географія та внесок античних географів у розвиток географічної науки. Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості. Занепад та досягнення географічної науки. Епоха Великих географічних відкриттів. Новий час: загальні і регіональні риси та територіальний поділ світу і світова торгівля. Географія Нового періоду, географічні досягнення, відкриття та проблеми. Новітній період та напрямки розвитку географічної науки.

Історія розвитку географічної науки в Україні.

Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії. Специфіка постнекласичного етапу розвитку географії. Критичний аналіз сучасного стану географії: здобутки, втрати, перспективи. Сучасна структура географії та її закономірні зміни.

Методологія географії

Методологічні рівні географії: світоглядно-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий.

Об'єкт, предмет, методи, місце в сучасній системі наук, структура науки. Загальні риси місця географії в системі наук. Зв'язки географії з іншими галузями наук. Диференціація та інтеграція в географічній науці. Понятійно-термінологічний апарат географії: тенденції змін, проблеми, фізико-географічна та суспільно-географічна специфіка.

Традиційні та сучасні методи географічного пізнання. Нові методи аналізу в географічних дослідженнях. Нові методи географічних спостережень. Моніторинг в географії. Аерокосмічне землезнавство.

Проблеми сталого розвитку та прогнозування в географії.

Глобальні географічні проблеми сьогодення, їх загальні особливості та прояв в Україні. Участь географів у їх вирішенні.

Географія і практика. Регіональні географічні проблеми території України: особливості та шляхи їх вирішення.

Теоретичні засади географії

Теорія та методологія в науці. Теорія географії та теоретична географія. Поняття про метатеорію в географії. Теорії, гіпотези, закони, закономірності, концепції в географії.

Парадигми в географії: геокомпонентна, геокомплексна, геосистемна, геосферна, геоecологічна.

Закони та закономірності в географічній науці. Розвиток географії та теоретична географія. Закон географічної зональності. Суспільно-географічні закони та закономірності.

Континуальність і дискретність в географії. Класифікація та систематика в географії. Змінність та комплексність як методологічні засади географії. Симетрія в географії.

Класифікація, районування та картування семантичних просторів. Картоїди та анаморфози.

Моделювання в географії. Моделі опису та пояснення в географії.

Синергетика та географічний світогляд. Математика, зокрема геометрія та теорія вірогідності як апарат наукового пояснення в географії. Описова топологія.

Модель Тьонена. Теорія центральних місць та її практичне застосування, елементи загальної теорії переміщень та просторові зв'язки як предмет теоретичної географії в працях В. Бунге.

4. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

№	Назва розділу, тема заняття	Кількість аудиторних годин		
		Лекції	Практичні роботи	Самостійні роботи
Змістовий модуль №1. Історія розвитку географічної науки				
1	Історична періодизація та періодизація розвитку географічної науки. Історична географія та історія географії. Змістовні та часові рівні розвитку географії.	2	2	4
2.	Антична географія та внесок античних географів у розвиток географічної науки.	2		4
3.	Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості. Занепад та досягнення географічної науки.	2		4
4.	Епоха Великих географічних відкриттів. Новий час: загальні і регіональні риси та територіальний поділ світу і світова торгівля. Географія Нового періоду, географічні досягнення, відкриття та проблеми.	2	2	4
5.	Новітній період та напрямки розвитку географічної науки. Специфіка постнекласичного етапу розвитку географії.	2		4
6.	Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії.	2	2	2
7.	Критичний аналіз сучасного стану географії: здобутки, втрати, перспективи.	2		4
8.	Сучасна структура географії та її закономірні зміни.			4
9.	Історія розвитку географічної науки в Україні.			10
Змістовий модуль №2. Методологія географії				
1.	Методологічні рівні географії: світоглядно-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий.	2	4	6
2	Моніторинг в географії. Нові методи аналізу та спостережень в географічних дослідженнях.	2	4	6
3.	Космічне землезнавство та дистанційні методи спостережень. Природокористування як складова географічної науки. Проблеми сталого розвитку та прогнозування в географії.	2		6

	Географія і практика. Участь географів України у вирішенні проблем сьогодення.			
Змістовий модуль №3. Теоретичні засади географії				
1.	Теорія та методологія в науці. Етапи наукового пізнання. Об'єкт, предмет, методи, місце в сучасній системі наук, структура науки. Загальні риси місця географії в системі наук. Зв'язки географії з іншими галузями наук.	2	4	4
2.	Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Диференціація та інтеграція в географічній науці.			2
3.	Класифікація, систематика та районування в географії. Симетрія в географії.	2	4	4
4.	Теорія географії та теоретична географія. Поняття про метатеорію в географії. Теорії, гіпотези, закони, закономірності в географії.			2
5.	Парадигми в географії: геокомпонентна, геокомплексна, геосистемна, геосферна, геоecологічна.	2	10	4
6.	Моделювання в географії. Моделі опису та пояснення в географії. Картоїди та анаморфози.			2
7.	Періодичний закон географічної зональності.	2	2	4
8.	Континуальність і дискретність в географії. Модель Тюнена. Теорія центральних місць та її практичне застосування, елементи загальної теорії переміщень та просторові зв'язки як предмет теоретичної географії в працях В. Бунге.	2		2
Всього		30	22	82

Заочна форма навчання

№	Назва розділу, тема заняття	Кількість аудиторних годин		
		Лекції	Практичні роботи	Самостійні роботи
Змістовий модуль №1. Історія розвитку географічної науки				
1	Історична періодизація та періодизація розвитку географічної науки. Історична географія та історія географії. Змістовні та часові рівні розвитку географії.	2	2	6
2.	Антична географія та внесок античних географів у розвиток географічної науки.			6
3.	Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості. Занепад та досягнення			6

	географічної науки.			
4.	Епоха Великих географічних відкриттів. Новий час: загальні і регіональні риси та територіальний поділ світу і світова торгівля. Географія Нового періоду, географічні досягнення, відкриття та проблеми.			6
5.	Новітній період та напрямки розвитку географічної науки. Специфіка постнекласичного етапу розвитку географії.			2
6.	Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії.	2		8
7.	Критичний аналіз сучасного стану географії: здобутки, втрати, перспективи.			6
8.	Сучасна структура географії та її закономірні зміни.			6
9.	Історія розвитку географічної науки в Україні.			6
Змістовий модуль №2. Методологія географії				
1.	Методологічні рівні географії: світоглядно-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий.	2	1	8
2.	Моніторинг в географії. Нові методи аналізу та спостережень в географічних дослідженнях.			8
3.	Космічне землезнавство та дистанційні методи спостережень. Природокористування як складова географічної науки. Проблеми сталого розвитку та прогнозування в географії. Географія і практика. Участь географів України у вирішенні проблем сьогодення.			8
Змістовий модуль №3. Теоретичні засади географії				
1.	Теорія та методологія в науці. Етапи наукового пізнання. Об'єкт, предмет, методи, місце в сучасній системі наук, структура науки. Загальні риси місця географії в системі наук. Зв'язки географії з іншими галузями наук.	2	1	8
2.	Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Диференціація та інтеграція в географічній науці.			8
3.	Класифікація, систематика та районування в географії. Симетрія в географії.			8
4.	Теорія географії та теоретична географія. Поняття про метатеорію в географії. Теорії, гіпотези, закони, закономірності в географії.			8

5.	Парадигми в географії: геокомпонентна, геокомплексна, геосистемна, геосферна, геоекологічна.			8
6.	Моделювання в географії. Моделі опису та пояснення в географії. Картоїди та анаморфози.			6
7.	Періодичний закон географічної зональності.			4
8.	Континуальність і дискретність в географії. Модель Тюнена. Теорія центральних місць та її практичне застосування, елементи загальної теорії переміщень та просторові зв'язки як предмет теоретичної географії в працях В. Бунге.			5
Всього		8	4	131

5. Тематика практичних занять

Денна форма навчання

№	Назва розділу, тема заняття	Кількість аудиторних годин
Змістовий модуль №1. Історія розвитку географічної науки		
1.	Історична періодизація та періодизація розвитку географічної науки. Загальні особливості розвитку географічної науки. Рівні та ступені-етапи розвитку географії. Змістовні та часові рівні розвитку географії. Антична географія та внесок античних географів у розвиток географічної науки. Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості. Занепад та досягнення географічної науки.	6
2.	Епоха Великих географічних відкриттів. Новий час: загальні і регіональні риси та територіальний поділ світу і світова торгівля. Географія Нового періоду, географічні досягнення, відкриття та проблеми. Новітній період та напрямки розвитку географічної науки. Специфіка постнекласичного етапу розвитку географії.	
3.	Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії. Критичний аналіз сучасного стану географії: здобутки, втрати, перспективи. Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Історія розвитку географічної науки в Україні.	2
Змістовий модуль №2. Методологія географії		
1.	Методологічні рівні географії: світоглядно-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий.	2
2.	Моніторинг в географії. Нові методи аналізу та спостережень в географічних дослідженнях.	2

3.	Космічне землезнавство та дистанційні методи спостережень. Природокористування як складова географічної науки. Проблеми сталого розвитку та прогнозування в географії. Географія і практика. Участь географів України у вирішенні проблем сьогодення.	
<i>Змістовий модуль №3. Теоретичні засади географії</i>		
1.	Теорія та методологія в науці. Етапи наукового пізнання. Об'єкт, предмет, методи, місце в сучасній системі наук, структура науки. Загальні риси місця географії в системі наук. Зв'язки географії з іншими галузями наук.	2
2.	Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Диференціація та інтеграція в географічній науці.	
3.	Класифікація, систематика та районування в географії. Симетрія в географії. Теорія географії та теоретична географія. Поняття про метатеорію в географії. Теорії, гіпотези, закони, закономірності в географії.	2
4.	Парадигми в географії: геокомпонентна, геокомплексна, геосистемна, геосферна, геоecологічна. Моделювання в географії. Моделі опису та пояснення в географії. Картоїди та анаморфози.	2
5.	Періодичний закон географічної зональності. Континуальність і дискретність в географії. Класифікація та систематика в географії.	2
<i>Всього</i>		<i>22</i>

Заочна форма навчання

<i>№</i>	<i>Назва розділу, тема заняття</i>	<i>Кількість аудиторних годин</i>
<i>Змістовий модуль №1. Історія розвитку географічної науки</i>		
1.	Історична періодизація та періодизація розвитку географічної науки. Загальні особливості розвитку географічної науки. Рівні та ступені-етапи розвитку географії. Змістовні та часові рівні розвитку географії. Антична географія та внесок античних географів у розвиток географічної науки. Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості. Занепад та досягнення географічної науки.	2
2.	Епоха Великих географічних відкриттів. Новий час: загальні і регіональні риси та територіальний поділ світу і світова торгівля. Географія Нового періоду, географічні досягнення, відкриття та проблеми. Новітній період та напрямки розвитку географічної науки. Специфіка постнекласичного етапу розвитку географії.	

3.	Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії. Критичний аналіз сучасного стану географії: здобутки, втрати, перспективи. Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Історія розвитку географічної науки в Україні.	
<i>Змістовий модуль №2. Методологія географії</i>		
1.	Методологічні рівні географії: світоглядно-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий.	1
2.	Моніторинг в географії. Нові методи аналізу та спостережень в географічних дослідженнях.	
3.	Космічне землезнавство та дистанційні методи спостережень. Природокористування як складова географічної науки. Проблеми сталого розвитку та прогнозування в географії. Географія і практика. Участь географів України у вирішенні проблем сьогодення.	
<i>Змістовий модуль №3. Теоретичні засади географії</i>		
1.	Теорія та методологія в науці. Етапи наукового пізнання. Об'єкт, предмет, методи, місце в сучасній системі наук, структура науки. Загальні риси місця географії в системі наук. Зв'язки географії з іншими галузями наук.	1
2.	Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Диференціація та інтеграція в географічній науці.	
3.	Класифікація, систематика та районування в географії. Симетрія в географії. Теорія географії та теоретична географія. Поняття про метатеорію в географії. Теорії, гіпотези, закони, закономірності в географії.	
4.	Парадигми в географії: геокомпонентна, геокомплексна, геосистемна, геосферна, геоecологічна. Моделювання в географії. Моделі опису та пояснення в географії. Картоїди та анаморфози.	
5.	Періодичний закон географічної зональності. Континуальність і дискретність в географії. Класифікація та систематика в географії.	
<i>Всього</i>		<i>4</i>

6. Самостійна робота

Денна форма навчання

<i>№</i>	<i>Назва розділу, тема заняття</i>	<i>Кількість аудиторних годин</i>
<i>Змістовий модуль №1. Історія розвитку географічної науки</i>		
1.	Історична періодизація та періодизація розвитку географічної науки. Загальні особливості розвитку географічної науки. Рівні та ступені-етапи розвитку географії. Змістовні та часові рівні розвитку географії.	8

2.	Антична географія та внесок античних географів у розвиток географічної науки.	8
3.	Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості. Занепад та досягнення географічної науки.	8
4.	Епоха Великих географічних відкриттів. Новий час: загальні і регіональні риси та територіальний поділ світу і світова торгівля. Географія Нового періоду, географічні досягнення, відкриття та проблеми.	8
5.	Новітній період та напрямки розвитку географічної науки. Специфіка постнекласичного етапу розвитку географії. Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії.	14
6.	Критичний аналіз сучасного стану географії: здобутки, втрати, перспективи.	4
7.	Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Історія розвитку географічної науки в Україні.	14
<i>Змістовий модуль №2. Методологія географії</i>		
1.	Методологічні рівні географії: світоглядно-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий.	6
2	Моніторинг в географії. Нові методи аналізу та спостережень в географічних дослідженнях.	6
3.	Космічне землезнавство та дистанційні методи спостережень. Природокористування як складова географічної науки. Проблеми сталого розвитку та прогнозування в географії. Географія і практика. Участь географів України у вирішенні проблем сьогодення.	6
<i>Змістовий модуль №3. Теоретичні засади географії</i>		
1.	Теорія та методологія в науці. Етапи наукового пізнання. Об'єкт, предмет, методи, місце в сучасній системі наук, структура науки. Загальні риси місця географії в системі наук. Зв'язки географії з іншими галузями наук.	4
2.	Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Диференціація та інтеграція в географічній науці.	4
3.	Класифікація, систематика та районування в географії. Симетрія в географії.	4
3.	Теорія географії та теоретична географія. Поняття про метатеорію в географії. Теорії, гіпотези, закони, закономірності в географії. Парадигми в географії: геокомпонентна, геокомплексна, геосистемна, геосферна, геоекологічна.	8
4.	Моделювання в географії. Моделі опису та пояснення в географії. Картоїди та анаморфози.	4

	Періодичний закон географічної зональності.	8
5.	Континуальність і дискретність в географії. Модель Тюнена. Теорія центральних місць та її практичне застосування, елементи загальної теорії переміщень та просторові зв'язки як предмет теоретичної географії в працях В. Бунге.	3
Всього		82

Заочна форма навчання

№	<i>Назва розділу, тема заняття</i>	<i>Кількість аудиторних годин</i>
<i>Змістовий модуль №1. Історія розвитку географічної науки</i>		
1.	Історична періодизація та періодизація розвитку географічної науки. Загальні особливості розвитку географічної науки. Рівні та ступені-етапи розвитку географії. Змістовні та часові рівні розвитку географії.	6
2.	Антична географія та внесок античних географів у розвиток географічної науки.	6
3.	Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості. Занепад та досягнення географічної науки.	6
4.	Епоха Великих географічних відкриттів. Новий час: загальні і регіональні риси та територіальний поділ світу і світова торгівля. Географія Нового періоду, географічні досягнення, відкриття та проблеми.	4
5.	Новітній період та напрямки розвитку географічної науки. Специфіка постнекласичного етапу розвитку географії. Дослідницькі підходи в географії та їх зміна на різних етапах розвитку географії.	10
6.	Критичний аналіз сучасного стану географії: здобутки, втрати, перспективи.	6
7.	Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Історія розвитку географічної науки в Україні.	12
<i>Змістовий модуль №2. Методологія географії</i>		
1.	Методологічні рівні географії: світоглядно-філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий.	8
2.	Моніторинг в географії. Нові методи аналізу та спостережень в географічних дослідженнях.	8

3.	Космічне землезнавство та дистанційні методи спостережень. Природокористування як складова географічної науки. Проблеми сталого розвитку та прогнозування в географії. Географія і практика. Участь географів України у вирішенні проблем сьогодення.	8
<i>Змістовий модуль №3. Теоретичні засади географії</i>		
1.	Теорія та методологія в науці. Етапи наукового пізнання. Об'єкт, предмет, методи, місце в сучасній системі наук, структура науки. Загальні риси місця географії в системі наук. Зв'язки географії з іншими галузями наук.	8
2.	Сучасна структура географії та її закономірні зміни. Диференціація та інтеграція в географічній науці.	8
3.	Класифікація, систематика та районування в географії. Симетрія в географії.	8
3.	Теорія географії та теоретична географія. Поняття про метатеорію в географії. Теорії, гіпотези, закони, закономірності в географії. Парадигми в географії: геокомпонентна, геокомплексна, геосистемна, геосферна, геоecологічна.	16
4.	Моделювання в географії. Моделі опису та пояснення в географії. Картоїди та анаморфози.	6
	Періодичний закон географічної зональності.	4
5.	Континуальність і дискретність в географії. Модель Тюнєна. Теорія центральних місць та її практичне застосування, елементи загальної теорії переміщень та просторові зв'язки як предмет теоретичної географії в працях В. Бунге.	5
<i>Всього</i>		<i>131</i>

7. Індивідуальні завдання

Не передбачено

8. Методи навчання

Порівняльний   Історичний   Картографічний   Ландшафтний   Геоінформаційний

9. Методи контролю

1. Перевірка засвоєння студентами понятійно-термінологічного апарату і загалом змісту курсу “Історія та методологія географії” під час практичних занять, а також, для студентів денної форми навчання, системне проведення тестових завдань, контрольних робіт (щодо змістових модулів) та колоквіумів.

2. Перевірка знань під час екзамену.

10. Методичне забезпечення

1. Програма курсу “Історія та методологія географії”, яка розроблена автором даної робочої навчальної програми, а також програми інших фахівців із університетів України, Росії та Білорусі.
2. Тексти лекцій, практичні завдання та інший методичний матеріал, який зафіксований у навчально-методичному комплексі професора А.І. Кривульченка.

11. Рекомендована література

Основна література

1. Голубчик М.М., Евдокимов С.П., Максимов Г.Н. и др.. Теория и методология географической науки. :Владос, 2005. – 463 с.
2. Історія світу. Атлас. – К.: Картографія, 2008. – 192 с. 3. Максаковский В.П. Историческая география мира. – М.: Экопрос, 1997. – 584 с. (Переклад в електронному варіанті окремих глав знаходиться в комп'ютерному класі ПГФ КДПУ).
3. Немець К. А. Теорія і методологія географічної науки : методи просторового аналізу : навч.-метод. посібник / К. А. Немець, Л. М. Немець. — Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. — 172 с. (<http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/... pdf>).
4. Пащенко В.М. Методологія постнекласичного ландшафтознавства. – Київ, 1999. – 284 с.
5. Престон Д., Джеффрі М. Все возможные миры. История географических идей. – М.: Прогресс, 1988. – 672 с. (Б-ка Чижевського, м. Кропивницький)
6. Ретеюм А.Ю., Серебряный Л.Р. География в системе наук о Земле // Итоги науки и техники. Теоретические и общие вопросы географии. - М.: ВИНТИ, 1985. - Т. 4.- 205 с.

Базова література

1. Бунге В. Теоретическая география. – М.: Прогресс, 1967. – 280 с.
2. Мороз С.А., Оноприенко В.І., Бортник С.Ю. Методологія географічної науки. К.: Заповіт, 1997. – 333 с.
3. Олійник Я. Географічна наука в Україні : становлення і розвиток / Я. Олійник. — К. : Ніка-Центр, 2007. — 148 с.
4. Топчиев А.Г. Пространственная организация географических комплексов и систем. Киев-Одесса: Выща шк., 1988. – 187 с. (Власна б-ка проф. А.І. Кривульченка)
5. Харвей Д. - Научное объяснение в географии. Общая методология науки и методология географии : пер. с англ. / Дэвид Харвей. Пер. В. Я. Барлас, В.В. Голосов. – М. : Прогресс, 1974 . – 502 с. Лауреат премії Вотрена Люда (1995) – Нобелівської премії з географії.

Додаткова література

1. Блїй Г. де, Муллер Пітер Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.; Передмова та розділ «Україна» О. Шаблія. – К.: Либідь, 2004. – 740 с. (Читальна зала бібліотеки ПГФ КДПУ)
2. Влах М. Р. Історія географії : навч. посібник / М. Р. Влах. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2018. — 338 с.
3. Грегори К. География и географы: Физическая география: Пер. с англ. / Под ред. А.Ю. Ретеюма. – М.: Прогресс, 1988.
4. Джонстон Р. Дж. География и географы: очерк развития англо-американской социальной географии после 1945 г.: Пер с англ. / Под ред. Э.Б. Алаева. – М.: Прогресс, 1987.
5. Исаченко А.Г. Развитие географических идей. – М. , 1971.
6. Исаченко А.Г. Теория и методология географической науки. — М.: Академия, 2004. —

- 400 с. (http://academia-moscow.ru/ftp_share/_books/fragments/fragment_19761.pdf).
7. Калесник С.В. Общие географические закономерности Земли. - М.: Мысль, 1970.
  8. Лялько В.І. Сучасний стан космічного землезнавства і перспективи його розвитку // Нові методи в аерокосмічному землезнавстві. Методичний посібник по тематичній інтерпретації матеріалів аерокосмічних зйомок. – М., 1999.
  9. Мересте У.И., Ныммик С.Я. Современная география: Вопросы теории – М. Мысль, 1984.
  10. Мир географии: География и географы. Природная среда / Редкол. Рычагов Г.И. и др. - М.: Мысль, 1984. (Власна б-ка проф. А.І. Кривульченка)
  11. Михайлов Н.И. Физико-географическое районирование. – М.: Изд-во МГУ, 1985. – 184 с.
  12. Моделирование геосистем. Вопросы географии, №127. М.: Мысль, 1986. – 214 с.
  13. Мукитанов Н.К. От Страбона до наших дней. – М.: Мысль, 1985.
  14. Пащенко В.М. Методологія постнекласичного ландшафтознавства. – Київ, 1999. – 284 с. (Власна б-ка проф. А.І. Кривульченка)
  15. Пащенко В. М. Методологія та методи наукових досліджень : підручник / В. М. Пащенко. — Ніжин : Аспект-Поліграф, 2011. — 256 с.
  16. Перцик, Е. Н. История, теория и методология географии : учебник для бакалавриата и магистра-туры / Е. Н. Перцик. — 2-е изд., стер. — М. : Издательство Юрайт, 2017. — 373 с. (https://urait.ru/uploads/pdf_review/... pdf).
  17. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії. - К.: Вища школа, 1996.
  18. Поросенков Ю.В. Теория и методология географии. Часть 1. Система географических наук: Учебное пособие. - Воронеж: Изд-во ВГУ, 2005. - 43 с.
  19. Поросенков Ю.В., Поросенкова Н.И. История и методология географии. – Воронеж: Воронеж. Ун-т, 1991.
  20. Портянский И. А. Компьютерный арсенал географии. М.: Мысль, 1989.
  21. Родоман Б.Б. Уроки географии // Вопросы философии. - № 4, 1990.
  22. Сайгак В.П. Основные проблемы физической географии. Минск: Выш. шк., 1986. – 144 с. (Власна б-ка проф. А.І. Кривульченка)
  23. Саушкин Ю.Г. История и методология географической науки. – М., 1976.
  24. Саушкин Ю.Г. Географическая наука в прошлом, настоящем, будущем. – М.: Просвещение, 1980. – 269 с. (Власна б-ка проф. А.І. Кривульченка)
  25. Системные исследования природы. Вопросы географии, №104. М.: Мысль, 1977. – 232 с. (Власна б-ка проф. А.І. Кривульченка)
  26. Стратегия и проблемы устойчивого развития России в XXI веке. /Редколлегия А. Г. Гранберг. В. И. Данилов-Данильян и др. – М.: Экономика, 2002. – 414 с.
  27. Теоретическая география. Вопросы географии, №88. М.: Мысль, 1971. – 193 с. (Власна б-ка проф. А.І. Кривульченка)
  28. Теоретические аспекты географии. Вопросы географии, №122. М.: Мысль, 1984. – 360 с. (Власна б-ка проф. А.І. Кривульченка)
  29. Шаблій О. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. – Львів, 2001. (Власна б-ка проф. А.І. Кривульченка)
  30. Шальнев В.А. История и методология общей географии: Монография – Саратов: Изд-во СГУ, 2000. (Є не повний варіант в електронному вигляді в комп'ютерному класі ПГФ КДПУ)
  31. Шальнев В.А. Теория и методология географической науки: Учебно-методическое пособие. - Саратов: Изд-во СГУ, 2005.
  32. Шарыгин М.Д. Введение в теоретическую географию. - Пермь, 1984.

Інформаційні ресурси

1. Барышникова О.Н. История, теория и методология географической науки. Учебно-методическое пособие. – Барнаул: Алтайский гос. ун-т, 2015 (<http://elibrary.asu.ru/xmlui/bitstream/handle/asu/1609/book1010>)

- .pdf?sequence=1).
2. Исаченко А.Г. Теория и методология географической науки. — М.: Академия, 2004. — 400 с. (http://academia-moscow.ru/ftp_share/books/fragments/fragment_19761.pdf); files.net/preview/1846006/.
  3. Немець К. А. Теорія і методологія географічної науки : методи просторового аналізу : навч.-метод. посібник / К. А. Немець, Л. М. Немець. — Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. — 172 с. (<http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/... pdf>)
  4. Перцик, Е. Н. История, теория и методология географии : учебник для бакалавриата и магистра-туры / Е. Н. Перцик. — 2-е изд., стер. — М. : Издательство Юрайт, 2017. — 373 с. (https://urait.ru/uploads/pdf_review/... pdf).
  5. Порошенко Ю.В. (сост.). Теория и методология географии. Учебное пособие. Воронеж: ВГУ, 2005 (<http://www.twirpx.com/file/515857/>).

ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ З КУРСУ “ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ГЕОГРАФІЇ”

Студенти повинні знати:

особливості змісту специфіки та місця в системі географічних наук такого наукового напрямку як “Історична географія”;

основні риси та періоди розвитку географічних відкриттів та географічної науки;

найдавніші цивілізації, їх просторові межі та розвиток основних ідей;

внесок античних географів у розвиток географічної науки;

характерні риси географічного пізнання на території давнього Китаю;

особливості розвитку географічної науки в епоху Середньовіччя;

напрямки досліджень, значення та внесок епохи Великих географічних відкриттів для загального розвитку географії та інших наук;

географічні досягнення періоду XVI – XVIII ст.;

основні напрямки розвитку географічної науки Нового періоду та на сучасному етапі; головні світові географічні школи;

основні персоналії розвитку географічної науки та географічних відкриттів; напрямки їх досліджень; основні ідеї та досягнення.

Студенти повинні вміти:

аналізувати, узагальнювати та систематизувати теоретичний матеріал;

порівнювати, оцінювати, пояснювати географічні події на основі здобутих знань;

розглядати географічні ідеї та досягнення у їх розвитку та за конкретних історичних умов;

використовувати різні джерела знань, зіставляти і критично аналізувати інформацію з різних джерел знань;

виділяти фактори зміни епох у розвитку географічної науки; орієнтуватись у періодизації географічної науки;

користуватись науковою термінологією;

складати конспекти, готувати реферати, доповіді, брати участь у дискусіях, оцінювати події та діяльність окремих людей в розвитку географічної науки; робити висновки діяльності дослідників, мандрівників, науковців;

працювати з географічною картою, читати її, використовувати для аналізу та узагальнення здобутих знань;

визначати хронологічні рамки подій, співвідносити історико – географічні події; складати хронологічні та порівняльні таблиці;

аргументовано, на основі історико-географічних подій обстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему; виявляти розбіжності в різних позиціях; критично ставитися до тенденційної інформації.

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поточний контроль – здійснюється на практичних заняттях шляхом перевірки готовності студентів до занять (виконання домашніх усних та письмових завдань, конспектування літератури, відповідно до планів практичних занять) та з урахуванням діяльності на заняттях.

На практичних заняттях студент за роботу має можливість отримати максимально 5 балів за національною шкалою оцінювання, – „2”, „3”, „4”, „5”, причому враховується як усна, так і письмова відповідь.

Підсумковий модульний контроль (модульна контрольна робота) - проводиться протягом вивчення навчального курсу, згідно існуючого академічного навантаження, що дозволяє виявити системні теоретико-практичні знання і вміння студентів; такий контроль проводиться як на основі лекційних занять, так і практичних занять. Форма контролю – письмова або, вибірково, - усна. Оцінювання здійснюється за бально-рейтинговою системою на основі національної шкали оцінювання.

Контроль за самостійною роботою – студенти вивчають певний навчальний матеріал, згідно плану самостійної роботи, якість виконаної роботи контролюється лектором та викладачем курсу «Історія та методологія географії» щомісяця, відповідно до існуючого на 2014-2015 н.р., академічного навантаження та визначеного графіку, який затверджений деканатом природничо-географічного факультету. Оцінки виставляються за національною шкалою.

Самостійна робота передбачає такі види робіт як:

аналіз матеріалу підручників, навчальних посібників, Internet-інформації, окремих статей, статистичних даних, картографічних джерел тощо;

підготовка рефератів, згідно визначених викладачем тем;

усні повідомлення з окремих тем.

Підсумкова оцінка за весь курс здійснюється за національною шкалою оцінювання (табл. 1) на основі результатів лекційного та практичного модульного контролю знань студентів, а також заліку та екзамену, які передбачені навчальним планом з курсу «Історія та методологія географії».

Таблиця 1.

Середньозважений бал за національною шкалою	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		екзамен	залік
4,75...5,0	A	„відмінно” – „5”	„зараховано”
4,25...4,74	B	„добре” – „4”	„зараховано”
3,75...4,24	C	„добре” – „4”	„зараховано”
3,25...3,74	D	„задовільно” – „3”	„зараховано”
3,0...3,24	E	„задовільно” – „3”	„зараховано”
2,5...2,99	Fx	„незадовільно” – „2”	„не зараховано”
2,0...2,49	F	„незадовільно” – „2”	„не зараховано”

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ З КУРСУ «ІСТОРІЯ ТА МЕТОЛОГІЯ ГЕОГРАФІЇ»

- * *Ступінь опанування теоретичних знань навчального курсу;*
- * *Рівень осмислення студентами здобутих знань;*
- * *Ступінь розвитку у студентів творчого мислення, сформованості власного погляду та критичного ставлення до інформації;*
- * *Оволодіння вміннями та навичками роботи з картою та різними джерелами інформації.*

Оцінка “відмінно” виставляється тоді коли студент впевнено оперує набутими знаннями і застосовує їх для розв’язання проблем; виявляє розуміння історико-географічних процесів; робить аргументовані висновки, висловлює власні судження; може характеризувати та аналізувати історико-географічну інформацію; співвідносити події та процеси за періодами на основі наукової періодизації географічної науки; має міцні навички роботи з географічною картою; здатен презентувати власну інтерпретацію подій, явищ, поглядів, досягнень.

Оцінка “добре” ставиться в тому випадку, коли студент загалом володіє теоретичним матеріалом, виявляє розуміння наукової географічної термінології; узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує їх конкретними фактами; дає загальну характеристику події (причини, наслідки, значення); встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв’язки між ними; може аналізувати зміст географічної карти; узагальнювати і застосовувати набуті знання.

Оцінку “задовільно” отримує студент, який може репродуктивно відтворити частину теоретичного матеріалу; володіє фактичним матеріалом; визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; може дати стисло характеристику окремої постаті; показує на карті основні географічні об’єкти.

Оцінка “незадовільно” ставиться у випадку, якщо студент не розрізняє сутність понять “історія географії”, “історична географія”, “теорія географії”, “методологія географії”, не знає сутності головних теоретичних засад географії (закону зональності, основних географічних концепцій, - географічного детермінізму, географічного посибілізму, “соціального дарвінізму”, “екології людини”), матеріал викладає двома – трьома простими реченнями; не визначає послідовності подій.

Питання до екзамену для студентів ОКР “спеціаліст” з курсу «Історія та методологія географії» (денна та заочна форми навчання)

1. Зміст та специфіка понять “історична географія”, “історія географії”, “методологія географії”. Місце історії та методології географії в системі наук, зокрема в системі географічних наук.
2. Періодизація розвитку людства та етапи розвитку географічної науки.
3. Антична географія. Внесок античних географів у розвиток географічної науки: періоди натурфілософії та дослідного пізнання, країнознавчий та землезнавчий напрями в античній географії.
4. Епоха середньовіччя, загальні риси розвитку та регіональні особливості. Географія у християнській Європі і скандинавських країнах. Специфіка географії мусульманського світу (арабська географія).

5. Епоха Великих географічних відкриттів. Передумови та фактори зміни епох. Політичні та економічні наслідки Великих географічних відкриттів.
6. Сутність і періодизація Нового часу у розвитку географічної науки. Проблеми та їх вирішення у мореплаванні та картографії.
7. Географічні відкриття Джеймса Кука та нові знання щодо фігури Землі.
8. Роль Б. Вареніуса, О. Гумбольдта та К. Ріттера у розвитку географії.
9. Фактори розвитку географічної науки та центри формування географічної науки у XIX-XX ст.
10. Особливості німецької географічної школи. Специфіка географічних ідей та наукові здобутки Карла Ріттера, Фрідріха Ратцеля, Альфреда Геттнера, Отто Шлютера.
11. Особливості французької та британської шкіл географічної науки. Специфіка географічних ідей та наукові здобутки Філіпа Бюаша, Поля В. де ла Блаша, Мері Сомервіл, Халфорда Маккіндера.
12. Базисні досягнення розвитку географії в Росії. Наукові здобутки І.К. Кирилова, В. Татіщева, М.В. Ломоносова. Районологічний та еколого-географічний напрями в розвитку російської географії на початку 19 століття.
13. Особливості географічних шкіл П.П. Семенова-Тяньшанського, О. Воєйкова, В.В. Докучаєва та Д. Анучина.
14. Напрями та сутність географії в Росії - Радянському Союзі в першій половині 20-го століття. Визначні географи кожного з наукових напрямів.
15. Географічні центри географії Радянського Союзу та пострадянського простору.
16. Американська школа географії, - специфіка і порівняльний аналіз з європейськими географічними школами.
17. Базисні географічні досягнення у США (18-19 століття). Географічні дослідження внутрішніх областей Північної Америки та пошуки Північно-Західного проходу.
18. Специфіка географічних ідей та наукові здобутки Уіл'яма Девіса, Марка Джефферсона, Роліна Солсбері. Напрями прикладної географії у США в першій половині 20-го століття.
19. Специфіка географічних ідей та наукові здобутки видатних географів США у 20-му столітті (Р. Хартшорн, Ф. Шеффер, У. Айзерд, У. Бунге, Д. Харвей).
20. Змістові рівні розвитку географічної науки на різних етапах її формування.
21. Особливості дослідницьких підходів в часи класичного та некласичного етапів розвитку географії.
22. Особливості дослідницьких підходів в часи постнекласичного етапу розвитку географії.
23. Загальні особливості здобутків в історії розвитку географії.
24. Загальні особливості втрат в історії розвитку географії.
25. Співвідношення понять "методика", "методологія", "теорія", "об'єкт географії", "предмет географії".
26. Сутність філософського методологічного рівня в географії.
27. Онтологічний, гносеологічний та логічний аспекти в географії.
28. Сутність загальнонаукового методологічного рівня в в географії.
29. Сутність спеціальнонаукового методологічного рівня та рівня окремих методів, прийомів в географії.
30. Закони та закономірності в географічній науці.
31. Поясно-зональні структури Землі. Фактори горизонтальної диференціації на різних масштабних рівнях організації географічної оболонки. Види географічної зональності. Конфігурація, характер меж та вік географічних зон.
32. Фактори порушення географічної зональності. Азональність. Інтразональність. Провінційність (секторність). Інтерференція зональних та інтразональних властивостей.
33. Головні особливості геокомпонентної географічної зональності.
34. Періодичний закон географічної зональності, - сутність, особливості прояву, теоретичне та практичне значення.

35. Порушення широтної зональності, - фактори, які здатні порушувати зональність в межах рівнинних територій. Поняття про повну та зрізану висотну поясність.
36. Орогенетична зональність. Висотна поясність. Глибинна зональність. Схилова мікрозональність. Парадинамічна зональність.
37. Змінність процесів і явищ як одна з методологічних засад в географії. Змінність в характері обертальних рухів Землі.
38. Рівень емпіричних досліджень географічних об'єктів та зміни у процесі розвитку географії.
39. Рівень просторових географічних відкриттів та зміни у процесі розвитку географії.
40. Рівень виявлення закономірностей, теоретичних відкриттів у процесі розвитку географії.
41. Рівень структурної організації географічної науки та зміни у процесі розвитку географії.
42. Коло традиційних і нових методів географічних досліджень.
43. Сутність палеогеографічних (малакофауністичних, спорово-пилкових, палеопедологічних), радіогеохімічних, біолокаційних методів. Парадигми в географії: геокомпонентна, геокомплексна, геосистемна, геосферна, геоecологічна.
44. Континуальність і дискретність в географії. Класифікація та систематика в географії.
45. Моделювання в географії.
46. Дистанційні методи географічних спостережень: сутність, сфера застосування, переваги, види.
47. Коло аерокосмічних методів (аерометодів) досліджень та головні риси їх специфіки.
48. Сучасна структура географії та її закономірні зміни.
49. Сфери застосування космічних знімків у практичній діяльності в межах території України
50. Система аерокосмічного моніторингу в Україні та напрями АДЗ в Україні.

ТАБЛИЦЯ НАЙБІЛЬШ ВІДОМИХ ГЕОГРАФІЧНИХ ПРАЦЬ В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ГЕОГРАФІЇ

Хронологічні межі	Географічні праці	Автори праць
<i>I. Античний період</i>		
<i>V ст. до н.е.</i>	Землеопис (Об'їзд Землі)	Гекатей з Мілету
<i>III ст. до н.е.</i>	Метеорологіка	Арістотель
<i>II ст. до н.е.</i>	Географічні нотатки	Ератосфен
<i>I ст. н. е.</i>	Географія (17 томів)	Страбон
<i>II ст. н.е.</i>	Велика математична побудова астрономії у 13 книгах (Мелете або Альмагест). Керівництво з географії	К. Птолемей
<i>II. Епоха середньовіччя</i>		
<i>1154 р.</i>	Нова географія Розвага того, хто тужить про подорожі по областях (книга Ропсера)	Ідрісі
<i>XIII ст.</i>	Книга про М. Поло	М. Поло
<i>III. Епоха Великих географічних відкриттів</i>		
<i>XVI ст.</i>	Нова географія	Хаклюйт

1543	Про обертання небесних тіл	М. Копернік
1544	Загальна космографія (компендіум)	С. Мінстер
1570	Огляд земної кулі (Атлас Ортелія)	А. Ортелій
1618-1622	Скорочення Коперникової астрономії	Й. Кеплер
1623	Пробірник (про комети)	Г. Галілей
1630	„Діалог про припливи і відпливи” (Діалог про дві найголовніші системи світу)	Г. Галілей
1650	Загальна географія (в Росії – „География генеральная” – 1718 р., „Всеобщая география” – 1790 р.)	Б. Вареніус
1687	Математичні начала натуральної філософії („Начала”)	І. Ньютон
<i>IV. Новий час</i>		
1755	Загальна природна історія та теорія неба	І. Кант
1792	Новий опис Землі (Новий землеопис)	А. Бішінг
1829	Загальна географія	К. Мальтебрун
XIX ст.	„Путешествие в равноденственные области Нового Света в 1799-1804”	О. Гумбольдт
1808	Картини природи	О. Гумбольдт
1831	Фрагменти з геології і кліматології Азії	О. Гумбольдт
1843	Центральна Азія	О. Гумбольдт
1845-1862	Космос. Досвід фізичного світоопису	О. Гумбольдт
1864	Загальне землезнавство (<i>Росія</i>)	К. Ріттер
1876-1894	Нова всесвітня географія (американське видання) (Людина і Земля – російське видання)	Е. Реклю
1882	Антропогеографія Політична географія	Ф. Ратцель
1883	Русский чернозем. Наши степи прежде и теперь	В.В. Докучаев
1884	Клімати земної кулі	О. Воєйков
1894	„Землеведение” – науковий часопис	Започаткував Д. Анучін
1895	Географія: її сутність, історія та методи Географічний часопис	А. Геттнер Засновник часопису
1898	Ботаніко-географічні дослідження у степовій смузі	Г.І. Танфільєв
1898	Загальний атлас географії та історії світу (Географія людства)	П. Відаль де ла Блаш
1899-1914	Россия. Полное географическое описание нашего отечества (19 г.г., укр-т. 14.)	П. Семенов
1907	Фізіографія	М. Солсбері
1909	Курс загальної фізичної географії	Е. Мартонн

1910	Географія людини	Ж.Брюн
1925	Історія землезнання	С. Рудницький
1925	Морфологія ландшафту	К. Зауер
1949	Енциклопедія Українознавства	В. Кубійович
<i>V. Новітній період</i>		
1952	Географічні зони Радянського Союзу	Л.С. Берг
1962	Теоретична географія	У. Бунге
1969	Наукове пояснення в географії	Д. Харвей
1981	Системна організація ландшафтів	В.М. Солнцев
1986	Образ простору: карта й інформація	А.М. Берлянт
1988	Просторова організація геогр. комплексів...	О.Г. Топчієв
1989	Природа світу: Ландшафти	А.Г. Ісаченко